

AÇIL KAPI AÇIL VE AÇIL BAHÇE AÇIL ADLI ESERLERE GÖSTERGEBİLİMSEL AÇIDAN KARŞILAŞTIRMALI BİR YAKLAŞIM

Medine SİVRİ¹
Berkant ÖRKÜN²

Özet: Türkiye’de son on yılda gelişme gösteren ve yeni bir çalışma alanı olan çocuk ve gençlik edebiyatında çalışmalar yapmak alanın gelişimi açısından son derece önemlidir. Çağdaş Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı yazarı Aytül Akal, gerek şiirlerinde gerekse öykü ve romanlarında çocuğun kişilik gelişimini temel alarak çocuğu nesneleşmekten kurtarıp özne durumuna getirmeye, çocuk gerçekliğini çağdaş koşullar içerisinde işlemeye çalışır. 20. yüzyılın başlarında dilbilimdeki gelişmeler sonucu ortaya çıkan ve özellikle 1960’lardan sonra gelişmesini sürdürerek yazınsal metinlerden fotoğrafçılığa, mimarlıktan tiyatroya ve modadan sinemaya kadar birçok farklı alandaki çalışmaların çözümlenmesinde kullanılan göstergebilim, bir yöntem olarak pek çok kuramcı tarafından benimsenmiştir. Özellikle yazınsal metinlerin çözümlenmesinde kullanılan bu yöntem, onlardaki anlamların üretiliş süreçlerini yeniden okuma çabasına girer ve metnin anlam katmanlarını inceleyerek yüzeysel yapıdan derin yapıya kadar tüm oluşum aşamalarını ortaya çıkarır. Bu çalışmanın amacı, Aytül Akal ve Mustafa Delioğlu’nun 5-7 yaş çocuklarını hedef kitlesi olarak aldıkları ve bir seri olarak çıkardıkları *Açıl Kapı Açıl* ve *Açıl Bahçe Açıl* isimli eserlerinin üretiliş süreçlerini göstergebilimsel bir çerçevede yeniden okumaya çalışmak ve her iki eser arasında anlatsallık ve söylemsellik düzlemlerinde bir karşılaştırma yapmaktır. Aytül Akal’ın, çizer Mustafa Delioğlu ile birlikte yayınladığı bu eserlerde ön kapak ve arka kapakların ayrıca göstergelerarası bir incelemesini yapacağız. Çalışmamızda Algirdas Julien Greimas’ın geliştirdiği göstergebilimsel örnekçeyi temel alacağız.

Anahtar Sözcükler: Göstergebilim, Aytül Akal, Çocuk Edebiyatı, *Açıl Kapı Açıl*, *Açıl Bahçe Açıl*.

¹Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, Batı Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı Başkanı, medinesivri@gmail.com

²Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Öğrencisi, berkant.orkun@gmail.com

Giriş: Göstergebilimin Çözümleme Yöntemi ve Araçlar

Yazınsal metinlerin çözümlenmesinde kullanılan göstergebilim, metinlerdeki anlamların üretiliş süreçlerini yeniden belirleme çabasına girer; söz konusu yaklaşım metnin anlam katmanlarını inceleyerek yüzeysel yapıdan derin yapıya doğru oluşum aşamalarını ortaya çıkarmaya çalışır. Metni temel aldığı için, göstergebilimi salt bir indirgeme işlemi olarak görmemek gerekir. Göstergebilim, yöntemli ve aşamalı bir çözümleme biçimidir.

Bizim burada yararlanacağımız göstergebilimsel yöntem Algirdas Julien Greimas'ın geliştirdiği yöntemdir. Tahsin Yücel'in söylediği gibi:

“Greimas'çı göstergebilim 'hem anlamlamamanın oluşum ve kavranım koşulları üzerinde bir genel düşünce, hem de anlamlı nesnelerin somut çözümlemelerinde uygulanacak bir yöntemler bütünü' olarak bağımsız bir bilim olmaya yönelmiştir. Başka bir deyişle, her şeyden önce bu göstergebilimin amacı, genel nitelikte bir anlamlama kuramı, bir üstbilim olmaktadır.” (Yücel, 1982:85)

Zeynel Kıran da Greimas göstergebilimini Greimas'ın sözcükleriyle şöyle açıklar:

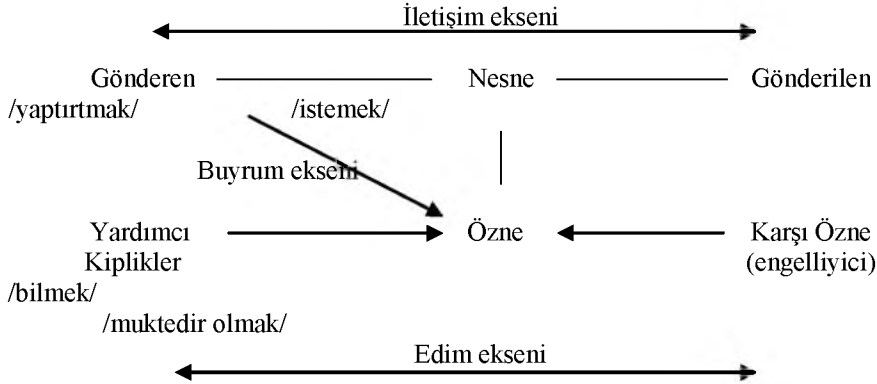
“A.J. Greimas, bir söylemin temelden yüzeye doğru gelen üç ana katmanda gerçekleştiğini, anlamın söylemin değişik öğelerinin eklenmesiyle, derin yapılardan başlayarak, yüzey yapılarla birleşerek oluştuğunu söyler.” (Kıran, 2000:129)

Bu oluşumu çözümlenebilmek içinse yüzeysel yapıdan derin yapıya doğru, üretim sürecinin tam tersi bir yol izlenir. Greimas'ın sözünü ettiği üç ana katman: betisel düzey, anlatısal düzey ve izleksel düzeydir.

Betisel düzeyde; ilk okunuşta fark edilebilecek temel bileşenlerin hangi niteliklemlerle söylemleştirildikleri, izlekştirildikleri sorgulanır. Metindeki göstergeler sözceleme durumu açısından eşleştirilerek tanımlanır. Anlatıdaki kişiler, zaman ve uzam temel işlevleriyle ortaya konulur.

Anlatısal düzey: “Anlatıdaki kişilerin ve eylemlerin yapılan işlemlere bağlı olarak çözümlendiği inceleme düzeyidir” (Günay, 2007:478). Bu düzeyde ilk olarak Greimas'ın eyleyenler örneği üzerinde durmak gerekir. Bu örneğe göre: “Söylem düzeyinin bireysel nitelik taşıyan oyuncularını, üretici sürecin anlatısal sözdizim basamağında işlevlerine indirgenerek soyutlaştırır. Bu nedenle de eylemleriyle tanımlanarak, eyleyen terimiyle gösterilirler” (Kıran, 2000:147). Daha açık bir ifadeyle, bu düzeyde kişiler ne olduğuyla değil aynı zamanda anlatı içerisinde yerine getirdikleri işlevleriyle değerlendirilirler.

“Greimas, eyleyenlerin kendi aralarındaki etkileşimine bağlı olarak, onları dört anlam eksenine göre değerlendirir. Gönderen, nesne ve gönderilen arasındaki ilişki, iletişim eksenini oluşturur. Özne ile nesne arasındaki etkileşim isteyim(ya da arayış) eksenini, gönderen ile nesne arasında buyrum eksenini, son olarak da yardımcı, özne ve engelleyici arasında bir sına (edim) eksenini vardır. Bu eksenler, eyleyenler arası ilişkiyi de ortaya koyar. Öznenin hemen tüm eyleyenlerle ilişkide olduğu söylenebilir. Bu da normaldir, çünkü her eyleyen şeması özneye göre oluşturulmaktadır. Özne değiştikçe eyleyen şemasındaki edenler de değişecektir.” (Günay, 2007:195)

Anlatsal düzeyde ikinci üzerinde duracağımız konu anlatı izlencesidir. “Greimas göstergebiliminde, bir durum sözcüğüyle onu yönlendiren edim sözcüğünden oluşan dar anlatının yapısı anlatı izlencesi olarak adlandırılır ve bir birim olarak benimsenir” (Yücel, 1982:106). Günay’ın ifadesiyle anlatı izlencesi:

“Bir anlatıda başlangıç durumu ile bitiş durumu arasındaki farklılığı açıklayan eylemlerin art arda gelmesidir. Bu durumda anlatı izlencesi olayın sunulması, beklenmedik durum, dengeyi sağlayan güç gibi öğeleri göz önünde bulundurur.” (Günay,2007:478)

Greimas, anlatı izlencesini edindikleri ya da edinemedikleri özelliklere göre dört aşamada incelemiştir:

1. Eyletim (fr. *manipulation*)
2. Edinç (fr. *compétence*)
3. Edim (fr. *performance*)
- 4.Yaptırım (fr. *sanction*)

Özne ile gönderen arasındaki ilişkiyi kapsayan “eyletim aşaması” anlatı izlencesinin ilk aşamasını oluşturur. Bu aşamada gönderici özneyi belli bir amaca, duruma, konuma ya da nesneye yöneltir.

“Edinç aşaması”nda özne, gönderen tarafından yöneltildiği eylemi yapıp yapamayacağını kontrol eder. “Bu kontrolde kısaca öznenin eylemi yapabilmek için kendisinde dört kipliğin bulunması biçimindedir. Bir özne; /bilmek/, /istemek/, /muktedir olmak/ ve /zorunda olmak/ kiplikleri varsa, gönderen tarafından belirtilen eylemi yapar.” (Günay, 2007:199)

“Edim aşaması”nda, özne sahip olduğu kipsel edinçten yararlanarak gönderen tarafından belirtilen eylemi yapmaya başlar.

Son aşama olan “yaptırım aşaması”ndaysa, gönderen tarafından özneye belirtilen eylemin sonucuna göre özne ödüllendirilir ya da cezalandırılır.

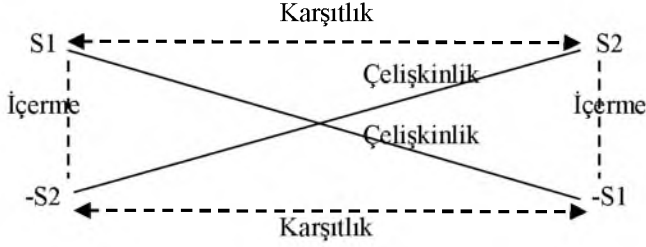
“İzleksel düzey” ya da “derin anlam”, anlam evreninin en soyut, en derin düzeyini oluşturmaktadır.

“Bu boyutta metin, edebiyat dışındaki bazı dizgelerle ilişki kurar. Bu boyut, dünyaya ve yaşamla ilgilidir. Dünyadaki temel karşıtlıklar üzerine kurulur. Her metin, hatta bir metnin içindeki her kesit, bazı temel karşıtlıklar üstüne kurulur ve bu temel karşıtlıkların değişimini ve dönüşümünü ele alır. Bu

karşıtlık şemasını Greimas bir dörtgen olarak düşünür ve buna göstergebilimsel dörtgen der.” (Erkman, 2005:147)

İzleksel düzeyde oluşturulan göstergebilimsel dörtgenin önemi:

“her türlü anlamlama ulamını özetliyor olmasındadır. O nedenle tüm anlamlama durumları ya da dönüşümleri bu dörtgen üstüne yansıtılır. Başka deyişle, bu dörtgen olası bağıntı yerlerini belirleyen bir çizelgedir: Söz yerindeyse bir boşluklar dizgesidir. Olabilecek tüm anlamlama olguları orada yerlerini bulur.(Yalçın, 2003:173)

- S1 ile S2 arasında karşıtlık
- S2 ile -S1 arasında alt karşıtlık
- S1 ile -S1 arasında çelişkinlik
- S2 ile -S2 arasında çelişkinlik
- S1 ile -S2 arasında bütünleyicilik
- S2 ile -S1 arasında bütünleyicilik ilişkisi vardır.

Bütün bunlarla birlikte incelenecek metin, yazınsal metin ve görsel metin diye iki parçaya ayrılmaktadır. Bu iki metin iç içe geçerek, bir anlamda bütünleşerek, okuyucuya sunulduğu için göstergebilimsel çözümleme bu iki metnin özelliklerine göre yapılacaktır.

2. Açıl Kapı Açıl Eserinin Ön Kapağının Göstergelerarası İncelenmesi

Kitabın ön kapağı, kitabın okurla temas ettiği ilk ön bilgi olduğu için önemlidir. İncelenen eser, 5 ile 7 yaş arasındaki çocukları ve onların ebeveynlerini ve eğitimcileri hedef kitlesi olarak seçtiği için hem çocuklara ilgi çekici gelebilmeli hem de ebeveynleri ve eğitimcileri çocukların eğitimi ve gelişimi açısından ikna edebilmelidir. Bütün bunlarla birlikte en önemlisi, kapağın eserin kendi içeriğini özetliyor olması gerekir.

Kapakdaki öğeleri ilk aşamada, “dilsel göstergeler” ve “görüntüsel göstergeler” olarak iki öbekte ele almak gerekir. Dilsel göstergeler kısmında, yukarıdan aşağıya yazarın ve ressamın ismi, siyah renkte ve kitabın başlığından daha küçük yazı karakteriyle “Aytül Akal • Mustafa Delioğlu” şeklinde yazılmıştır. Kitabın adı, yay biçiminde, kabartmalı, siyah renkte ve büyük yazı karakteriyle *Açıl Kapı Açıl* olarak yazılmıştır. Kitabın adı kabartmalı bir şekilde yazıldığı için okuyucunun dokunma duyusunu da harekete geçirmektedir. Bu da kitabın hedef kitlesi olan 5–7 yaş arası çocukların harfleri dokunarak da tanıyabilmesini sağlamaktadır. Ayrıca bu yönüyle de kitabın kapağı hem görme hem de dokunma duyusuna gönderme yaparak çocuğun algısının kendi üzerinde yoğunlaşmasını sağlamaktadır. Burada yazarın ve ressamın isimlerinin küçük yazı karakteriyle, başlığın ise büyük yazı karakteriyle yazılmasının nedeni yayınevinin kitabı pazarlama stratejisinin bir sonucudur. Yayınevine göre, kitabın adı yazardan ve ressamdan daha ön planda olmalıdır.

Kitabın başlığıyla, yazınsal metin incelenirken değinileceği gibi, *Ali Baba veKırk Haramiler* masalındaki anahtar tümce olan “Açıl Susam Açıl” tümcesine anıştırma yoluyla metinlerarası bir ilişki kurulmuş ve kitabın hedef kitlesi olan çocukların dikkatini çekmek amaçlanmıştır. Ön kapakta yayınevine ait bir işaret ya da yazı bulunmamaktadır. Bu, yayınevini ön kapağı, olabildiğince, görsel olarak öne çıkarma, dilsel göstergeleri en aza indirme anlayışından kaynaklanmıştır çünkü seçilen hedef kitle (çocuklar) için görsellik ön plandadır. Bu nedenle, kapakta yer alan görüntüsel gösterge kapağı bütünüyle kaplamaktadır. Kapaktaki görüntüsel göstergenin betimlenmesi şöyledir:

Kısa saçlı, gözleri şaşkın ve meraklı olan bir erkek çocuk yarı açık bir kapının arasından bakmaktadır. Çocuk kapının arasından kafasını yatay bir biçimde uzatmış, sol eliyle sıkıca kapıyı kavramıştır. Kapıyı kavrayan dört parmağı açıkça görülmektedir. Çocuğun gözlerinin olabildiğince açık olması ve eğik bir biçimde durması şaşkınlığını ve merakını göstermektedir. Kapının kolu, kapağın sağ üst kısmında açıkça görülmektedir. Kapının diğer kısmında mavi, yeşil ve türkuaz tonları birbirine yedirilerek resim derinleştirilmiştir. Öte yandan

kapı, bir uzamdan başka bir uzama geçişi simgelemektedir. Kapakta yer alan görsel karşıtlıklar okuyucuyu kendine çekmektedir. Bu karşıtlıklar şunlardır:

İçeri	kt.	Dışarı
Ön planda açık ton renkler	kt.	Arka planda koyu ton renkler
Açık uzam	kt.	Kapalı uzam
Canlı	kt.	Cansız varlıklar

Çocuğun içinden baktığı uzamdaki koyu tonlu renkler düzensiz fırça darbeleriyle çizilmiş ama ön planda bakılan yer ise düzenli fırça darbeleriyle çizilmiştir. Bunun ise anlamsal olarak güvenli ve güvenli olmayan uzamı belirttiğini ifade edebiliriz.

Düzensiz fırça darbelerikt.	Düzenli fırça darbeleri
Güvensiz uzam	kt. Güvenli Uzam

Öte yandan kapağın başlığıyla kapakta yer alan görüntüsel göstergeler birbiriyle örtüşmektedir. *Açıl Kapı Açıl* dilsel göstergesi, kapakta yer alan yarı açık bir kapı ve bu kapıdan şaşkın ve merakla bakan çocukla birlikte bir gizem yaratmaktadır.

Dilsel gösterge olarak da 31. sayfada: “Ya bundadır, ya şunda! Açtım kapıyı korkuyla...” tümcesi hem anlam itibarıyla hem kullanılan ünlem işareti ve üç noktayla birlikte eserin ön kapağındaki şaşırılmış ve meraklı bakan çocuğun ruh halini açıklar niteliktedir. Burada göstergelerarasılık söz konusudur. Sözsiz olmayan bir durum (burada görüntüsel gösterge), sözsiz olan bir duruma (31. sayfadaki dilsel göstergeye) gönderme yapmaktadır.

3. *Açıl Kapı Açıl* Eserinin Arka Kapağının Göstergelerarası İncelenmesi

Arka kapaktaki öğeler de “dilsel göstergeler” ve “görüntüsel göstergeler” olarak iki düzeyde incelenecektir. Öncelikle arka kapağın ön kapağın bir devamı olduğu görülmektedir. Ön kapaktaki kapının devamı arka kapağa kadar uzanmaktadır.

Ön kapaktaki açıklamada bu uzamın sınıf olduğu gösterenlerden yola çıkılarak söylenmişti. Arka kapakta ise devam eden kapı görüntüsüyle birlikte sınıfın açık tonlu renklerden oluşan duvarı görülmektedir. Kapının koyu tonlu rengiyle

sınıfın içindeki duvarın açık tonlu rengi birbiriyle karşıtlık oluşturmaktadır. Çocukların bilmediği bir uzama açılan kapı, güvensizliği temsil etmekte, öğretmenin ve diğer çocukların olduğu sınıf ortamı ise güveni temsil ederek birbiriyle karşıt durumları oluşturmaktadır.

Koyu ton renklerden oluşan kapı kt. Açık ton renklerden oluşan duvar
Güvensizlik kt. Güven Duygusu

Duvardaki iç içe geçmiş ve yeşil renkten oluşan pencere resim düzleminde bir derinlik yaratmaktadır. Pencerenin en dış çerçevesi koyu yeşilken içeri doğru giderek silikleşen açık tonlu renkler kullanılarak olumlu bir atmosfer yaratılmıştır.

Dilsel göstergelere bakıldığında, ön kapağın tersine arka kapakta dilsel göstergelerin oldukça yoğun bir biçimde kullanıldığı görülür. Kapağın en ortasında yer alan üç paragraflık tanıtma yazısı bunun en açık kanıtıdır. Yine ön kapakta yer almayan yayınevinin ismi, arka kapakta en altta ve ortada internet adresiyle birlikte verilir (www.ucanbalik.com.tr).

Arka kapaktaki, en ortada yer alan üç paragraflık yazı kesitlere ayrıldığında üç kesit ortaya çıkar:

1. Kesit

Korkunun en korktuğu şey, bilgidir. Korkularla baş edebilmek, yaşa ve zihinsel gelişime olduğu gibi, çevre ve olayları tanıyarak bilinmeyenleri bilinene dönüştürmeye bağlıdır.

2. Kesit

Okul korkusu, bilinmeyene duyulan herhangi bir korkudan farklı değildir. Bildikleri ve öğrendikleri çoğaldıkça, zihninin en gizli odalarındaki karanlıkları bile dağıtacak, her çocuk, bilginin aydınlığında kendine güvenen bir birey olacaktır.

3. Kesit

Akal, Açıl Kapı Açıl adlı kitabında, bir çocuğun korkularıyla baştmesini konu alırken, kişisel gelişiminin yolunun bilgiden geçtiğinin ipuçlarını veriyor (Arka Kapak).

Bu kısa metnin sözceleme öznesi olarak “yayınevi” görülür. Yayınevi, özellikle yetişkin okurlara (ebeveynlere ve eğitimcilere) bilgi vermek amacıyla bu kısa yazıyı yazmıştır. Dil kullanımı açısından bakıldığında da, okuyucuyu bilgilendirmeye yönelik bir dilin kullanımı dikkati çeker.

Metne daha ayrıntılı bakıldığında ‘korkmak ’ eyleminden meydana gelen kelimeler altı kez yinelenerek yerleştiği gösterirler. (Birinci kesitte: “Korkunun”, “korktuğu”, “korkularla”. İkinci kesitte: “Korkusu”, “korkudan”. Üçüncü kesitte: “Korkularıyla”) Buna karşın, bilmek eyleminden meydana gelen kelimeler ise yedi kez kullanılmıştır. (Birinci kesitte: “Bilgi”, “bilinmeyen”, “bilinen”. İkinci kesitte: “Bilinmeyen”, “bildikleri”, “bilginin”. Üçüncü kesitte: “Bilgiden”.) Burada bilmek ve korkmak eylemleri birbirleriyle ilişkilendirilmiştir. Bilen insan korkmaz, korkunun asıl kaynağıysa metinde de söylendiği gibi bilgisizliktir.

Korkmak

kt.

Bilmek

Bu kısa metinde, eserin ön kapağına ve eserdeki yazınsal metne dair birçok gönderme bulunmaktadır. Ön kapaktaki şaşkın ve meraklı gözlerle bakan çocuk, iki uzamın arasını temsil eden kapının arasından bakarak bilinmeyenden bilinene ulaşmayı akla getirmektedir. Metinde de ilk kesitte yer alan “bilinmeyenleri bilinene dönüştürme” sözcüğüyle buna yönelik gönderme yapılmaktadır.

İkinci kesitte geçen “okul korkusu” sözcüğüyle metinde anlatılan çocuğun okula başlama macerasına gönderme yapılmaktadır. Yine ikinci kesitte “ zihnin en gizli odalarındaki karanlıklar bile dağılacak” sözce grubuyla eserin içindeki, resimsel metinde çizilen cam tavana ve olumlu sonuca ulaşılmasıyla bu cam tavanın, yani önyargıların, zihnimizde kendimizin asılsız yere yarattığı yersiz korkuların ortadan kalkmasına gönderme yapılmıştır.

4. *Açıl Kapı Açıl*'ın Yazınsal Metninin Göstergibilimsel Yöntemle Çözümlemesi

İncelenen metin, yüzey yapıda zaman, mekân, kişi ve olay unsurları dikkate alınarak sekiz kesite ayrılabilir:

1. Kesit

1. Uzun, karanlık koridor
Yürü yürü bitmiyor...
Bırr bırr
2. Kalbim sanki motor
Kapıyı bulmak zor...
Küt Küt Küt Küt Küt
3. Nedir bu korkunç sesler?
Pat Mırıl mırıl Fıs Tak
Mırıl Küt
4. Mırıltılar, gürültüler...
Mırıl Mırıl
Tık Tak Tuk
5. Kahkalar, gülüşler...
Ha Ha Ho Ho
Ha Ha Hi
6. İzliyor sanki beni
Kıpır kıpır gölgeler...
7. Büyüdüm, elbette biliyorum,
Cinler, devler, vampirler
Gerçek değiller...
8. Kime sorsam,
Kapıyı nasıl bulsam?

2. Kesit

9. Sabah başlamıştı, erken
Bu heyecanlı serüven.

10. Hoşça kal deyip,
Öpmüştüm babamın yanağını...

3. Kesit

11. Tutmuştum annemin elini,
Birlikte geçmiştik bahçeyi...
12. Ardından okul girişi...

4. Kesit

13. Koridorda sıra sıra
Ne çok kapı vardı!
14. Kapıların ardında
Hazineler mi saklıydı?

5. Kesit

15. Açtık kapının birini,
Bulduk sınıfta
Yerimi.16. Gülümsedi öğretmen,
Beni öpüp gitti annem.

6. Kesit

17. Yeni arkadaşlarımla
Eğlenirken,
Çok sıkıştım ben.
18. İzin aldım
Öğretmenden.
19. Gidip
Dönecektim hemen.
20. Arkadaşlarım dönüşte
Sınıfımı bulamam sandı,
Hepsi de heyecanlandı.
KAPIYI BULAMADI!
BULAMADI!

7. Kesit

21. Dönerken kapıları
Tek tek saydım.
Yine de şaşırıp kaldım.
?
22. Hangi kapıyı açmalı?
Sınıfımı nasıl bulmalı?
23. Ya bundadır, ya şunda!
Açtım kapıyı korkuyla...

8. Kesit

24. Öğretmenim beni görünce
Gülümsedi, "Aferin!" dedi.
25. Bir anda sanki,
Her yer aydınlandı.

26. Kendi başıma
Sınıfımı buldum diye
Arkadaşlarım beni alkışladı.
ŞAK ŞAK
HEY? YAŞA! ŞAK

Betisel Düzey

Açıl Kapı Açıl metni dış kapağındaki göstergelerden anlaşıldığı üzere beş ile yedi yaş arası çocuklar için yazılmış bir öykü kitabıdır. *Açıl Kapı Açıl* metni kurmaca bir metindir ve yazar eserin bu adıyla *Ali Baba ve Kırk Haramiler* masalındaki anahtar sözcük olan “Açıl Susam Açıl” sözcüsüne anıştırma yaparak metinlerarası ilişkilerle hedef kitlesi olan çocukların dikkatini çekmek istemiştir. Metin ön kapağında yer alan, kapının arasından korkulu ve meraklı bir halde bakan çocuk göstergesi metnin başlığıyla uyum içindedir.

Açıl Kapı Açıl adlı anlatının sözcüleme öznesi olarak, öykünün yazarı Aytül Akal ve Mustafa Delioğlu görülür. Sözcülenmiş sözcük öznesi; anlatıcıdır. Anlatıcı hem olayların başkahramanı hem de anlatıcısıdır. Dolayısıyla söz konusu anlatıcı “benöyküsel” anlatıcıdır. Buradaki anlatıcı bir kahramanın gördüğü ile yetinir, o kişi kadar bilir dolayısıyla içodaklayım vardır. Sözcük öznesi çocuk, baba, anne, öğretmen ve arkadaşlardır. Asıl sözcük öznesi çocuktur.

Anlatıda tek temel kişi çocuktur. Anne, baba, öğretmen ve arkadaşların, anlatıda yardımcı işlevlerinin olduğu görülür.

Bu yapıtta uzam, anlatının gelişmesi açısından önemli bir işleve sahiptir. Yapıtın başlığından da anlaşılacağı üzere (*Açıl Kapı Açıl*) uzam değiştirme öykünün temel konusunu oluşturmaktadır. Kapı, bir uzamdan diğer uzama geçişin yapıldığı yeri temsil eder. Burada hem birinci kesitteki düş anlatısından hem de ikinci kesitte çocuğun sabah erken kalkıp babasını öperek annesiyle birlikte okul yoluna koyulmasından, evden okula doğru uzam değiştirdiğini anlıyoruz. Bu uzam değiştirme, bir kapalı uzamdan (ev) bir başka kapalı uzama (okul) doğrudur. Çocuk düş anlatısında; uzun, dar ve kapılarla dolu bir koridorda yalnız başına olduğunu belirtmektedir(1-8). Bu gideceği diğer uzamdan(okul) korktuğunu belirten en açık göstergedir. İkinci uzam annesiyle birlikte gidilen okuldur (11-26).

Öykünün temel sorununu oluşturan, bu uzam değişiminden korktuğunu daha önce düş anlatısıyla belirten çocuk, güven duymadığı yeni uzama (=okul) öğretmeni, arkadaşları ama en önemlisi de kendi cesareti sayesinde alışır ve mutlu olur.

İncelenen anlatıda uzam değişimi kahraman için olumlu bir işleve sahiptir. Çocuk kendi korkularını bu uzam değişimi sayesinde yenebilmiştir ve kendi özgüvenini ortaya çıkarmıştır. Zaman, anlatının temel öğelerinden biridir. “Anlatıda iki tür zaman vardır: Anlatıcının öyküleme zamanı ve anlatıcının öykülediklerinin zamanı, yani öykülenen zaman ya da kurmaca zaman.” (Kıran, 2000:200-201) Kurmaca zaman, anlatıdaki kahramanların yaşadığı zamandır, öyküleme zamanı ise öykünün anlatılması için belirlenen zamandır.

Öykülemenin ritmi de bu iki zaman arasındaki uyumdan çıkarılır. İncelediğimiz anlatıda çocuk rüya görürken (1-8) anlatının ritmi düşmekte, yani birkaç saniyelik rüya neredeyse öykünün üçte birini kaplamakta, evden çıkarken anlatının ritmi hızlanmakta (9-10), sabah kahvaltısı ve babasını öpmesi çok az bir yer kaplamaktadır. Okulda geçirdiği zamanlar anlatının neredeyse üçte ikisini oluşturduğu için anlatının ritmi yine yavaşlamaktadır.

Dil kullanımı açısından metnin şiirsel bir tarzda, kimi zaman alt alta gelen tümceler arasında uyaklar yapılarak kurulduğu görülür. Hedef kitlesi çocuklar olan bu eserin, yinelenen ses tekrarlarını ve uyakları bu kadar sık kullanmasının nedeni çocukların metni daha iyi anlayabilmesini ve metnin çocukların hafızasında kalıcılığını sağlamak içindir.

Anlatısal Düzey

Daha öncede söylediğimiz gibi Greimas'ın eyleyenler modeli, metindeki kişilerin ne yaptıklarından yola çıkarak onların ne olduğunu göstermemiz açısından önemlidir. Greimas'ın eyleyenler modeli incelenen metne şu şekilde uygulanır:

Özne: Çocuk

Nesne: Kendine güvenmek

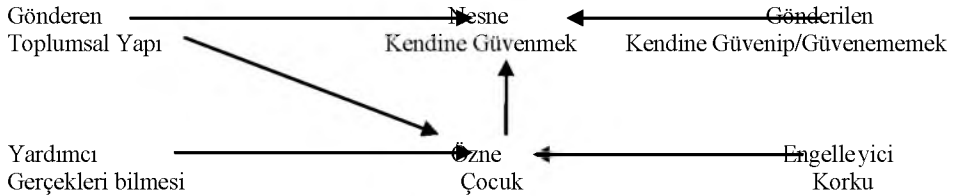
Gönderen: Toplumsal yapı (okula başlama zorunluluğu)

Gönderilen: Kendine Güvenip/Güvenememek

Yardımcı: Gerçeği bilmesi en önemli yardımcıdır. Gerçeği bildiği için; cinlere, masallara, perilere inanmadığı için cesareti artmıştır. Öte yandan, arka planda anne, baba, öğretmen ve arkadaşları da ona güven vererek yardımcı olmuşlardır.

Engelleyici: Korku

Çocuk için eyleyen çizelgesi şöyle olacaktır:

Gönderen (toplumsal yapı), öznenen (çocuk) ayrık olduğu nesneye (kendine güven) sahip olmasını ister. Özne, nesneye sahip olmak için harekete geçer. Bu da olayın çocuk açısından yorumlanması demektir.

Toplumsal yapı, kendine güvenmek ve kendine güvenip/güvenememek arasındaki ilişki "iletişim eksenini" oluşturur. Bu gönderen nesne ve gönderilen eyleyenleri arasındaki etkileşimdir.

Toplumsal yapı ile çocuk arasında "buyrum eksenini" vardır. Gönderenin öznesini etkilemesinin ve yönlendirmesinin söz konusu edildiği eksenidir.

Çocuk ile kendine güvenmek arasında “isteyim eksenini” vardır. Eyleyen çizelgesi içindeki en temel eksen bu eksenidir. Bütün diğer eyleyenler bu eksenin gerçekleşmesine yönelik olarak çizelgede yer almaktadırlar.

Son olarak da gerçeği bilme, çocuk ve korku arasında bir “sınama eksenini” vardır. Yardımcı, özne ve engelleyici arasındaki savaşımın olduğu eksenini belirtir.

“Öznenin, gönderen tarafından belirtilen eylemi gerçekleştirmesi, genel izlem açısından dört aşamalı bir süreci getirir; eyletim, edinç, edim ve yaptırım.” (Günay, 2007:198)

Çocuğun harekete geçmesi için anlatı izlencesinin bu dört aşamasını izlememiz gerekir. Eyletim ve edinçte gönderen ile özne etkileşimindedir. Edim ve yaptırımda ise, özne ile nesne etkileşimindedir.

Eyletim: Çocuğun rüyasında kendini kapılardan oluşan kapalı bir uzamda bulması ve bu uzamdan korkmasıyla anlatı izlencesi başlar. Bu rüyaya neden olan şey çocuğun yeni bir uzama (=okul) gideceğini bilmesidir.

Edinç: Burada özne ile nesne arasında bir etkileşim vardır. Çocuk özellikle de 7. cümlede kendisinin nesnesine ulaşabilme yeterliliğinin olduğunu vurgulamıştır.

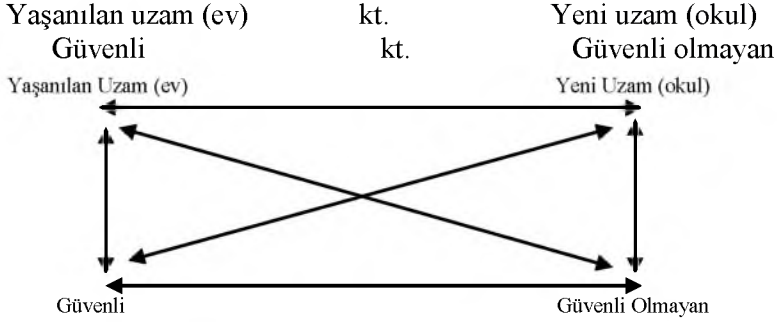
Edim aşamasında özne harekete geçer, dönüşümler başlar.

Yaptırım: Anlatının sonunda özne, gönderileni tarafından belirtilen sorunu aşmıştır. Artık kendine güvenmekte ve başka uzamlara açılan kapılardan korkmamaktadır. Nitekim arkadaşlarının çocuğu alkışlaması da başarının tanınması anlamına gelmektedir.

İzleksel Düzey

Öncelikle eserin başlığı üzerinde durmak gerekirse; *Açıl Kapı Açıl* sözcüğü betisel düzeyde de ele alındığı gibi metinlerarası ilişkilerden yararlanarak *Ali Baba veKırk Haramiler* masalındaki “Açıl Susam Açıl” anahtar sözcüğüne anıştırma yapmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, bu anahtar sözcüğün *Ali Baba ve Kırk Haramiler* masalında Ali Baba’yı hazineye ulaştırmasıdır. Aynı şekilde incelenen eserin başlığı da (*Açıl Kapı Açıl*) metinde yer alan çocuğun bilgiye ve kendi özgüvenine ulaşmasını simgelemektedir. Ali Baba hazineye, çocuk da kendisi için hazine değerindeki bilgiye ulaşır.

Söz konusu metinde okula başlayan bir çocuğun korkuları anlatılmıştır. Metindeki en görünür karşıtlık, çocuğun yaşadığı uzam olan evle, çocuk tarafından yeni keşfedilecek uzam olan okul arasındadır. Ev çocuk için en güvenli uzamdır ve esenliklidir çünkü burada doğmuş, burada annesi ve babasıyla büyümüştür. Bebeklik döneminde anne kucağı nasıl bebeğin cennetiye, bu yaş grubundaki çocuk için de ev çocuğun cennetidir ama yeni bir uzam olan okul, onun için bilinmezliklerle doludur. Bu nedenle yeni uzama dair korkuları ve güvensizliği vardır.

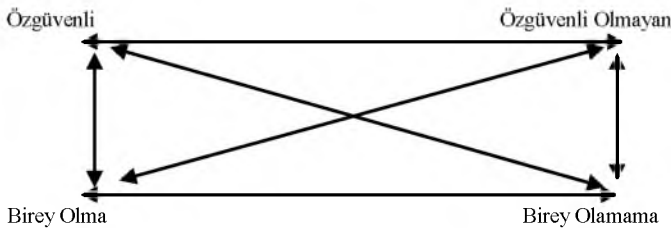

Yaşanılan Uzam ile Yeni Uzam arasında karşıtlık
 Güvenli ile Güvenli Olmayan arasında karşıtlık
 Yaşanılan Uzam ile Güvenli Olmayan arasında çelişkinlik
 Yeni Uzam ile Güvenli arasında çelişkinlik
 Yaşanılan Uzam ile Güvenli arasında içermek
 Yeni Uzam ile Güvenli Olmayan arasında içermek ilişkisi vardır.

Anlatının başlığı başta olmak üzere “kapı” kelimesi anlatıda dokuz kez yinelenmektedir. Burada kapı, çocuğun bilmediği, kendini güvende hissetmediği yeni bir uzama geçiş aracı olarak yer aldığı için korkunun nedeni olarak algılanmaktadır. Ama 25. tümcede (“Bir anda sanki Her yer aydınlandı”) metinde genel itibarıyla korku duygusunu yaratan kapının açılması olumlu bir gelişmeyi yansıtmaktadır. Bunun asıl nedeni çocuğun yeni mekâna dair korkularını yenmiş olmasıdır. Bunu da kendine olan özgüveni sayesinde başarmıştır. Kaybolduğu halde, 23.tümcede kapıyı korkuyla da olsa açması, bu özgüvenin ve cesaretin göstergesidir. Oysaki çocuk rüyasında kaybolduğunu gördüğü zaman bir sonuca ulaşamamış, hiç bir kapıyı açmayı denememiştir. Çünkü özgüvenden yoksun ve cesaretsizdir.

Özgüven ve cesaret	kt.	Özgüvenden yoksunluk ve cesaretsizlik
Başarı	kt.	Başarısızlık

Özgüvenin ve cesaretin oluşmasının asıl nedeni çocuğun yeni uzamda ailesinden uzak kalması ve zorlukların üstesinden tek başına gelme zorunluluğudur. Çocuk bu zorunluluğu, daha uzam değiştirmeden önce rüyasında 8. tümcede belirtmektedir (Kime sorsam, Kapıyı nasıl bulsam?). Bu ise insanoğlunun gelişim evresinde birey olma yolunda attığı ilk adımlardan biridir. Kuşkusuz birey olma yolunda atılan bu adım çocuk için çok zordur. Ama bu zorluğun üstesinden gelmesi ona özgüven kazandıracaktır. Bu ise aile, ya da başka bireylere olan bağımlılığı azaltarak çocuğun sorumluluk almasını, kendi kararını kendisinin vermesini sağlayacaktır.

Özgüvenli ile Özgüvenli Olmayan arasında karşıtlık
Birey olma ile Birey Olamama arasında karşıtlık
Özgüvenli ile Birey olamama arasında çelişkinlik
Özgüvenli Olamayan ile Birey olma arasında çelişkinlik
Özgüvenli ile Birey olma arasında İçerme
Özgüvenli Olmayan ile Birey olamama arasında İçerme ilişkisi vardır.

5. *Açıl Bahçe Açıl* Eserinin Ön Kapağının Göstergelerarası İncelenmesi

Kapaktaki öğeler *Açıl Kapı Açıl* eserindeki incelemede olduğu gibi yine dilsel göstergeler ve görüntüsel göstergeler olmak üzere iki şekilde ele alınacaktır. Dilsel göstergelere bakıldığında yukarıdan aşağıya doğru yazarın ve ressamın ismi, siyah renkte ve kitabın başlığından daha küçük yazı karakteriyle “Aytül Akal • Mustafa Delioğlu” şeklinde yazılmıştır. Kitabın adı, yay biçiminde, kabartmalı, siyah renkte ve büyük yazı karakteriyle *Açıl Bahçe Açıl* olarak yazılmıştır. Kitabın adı kabartmalı bir biçimde yazıldığı için okuma yazma bilmeyen çocukların ya da okuma yazmayı yeni öğrenen çocukların dokunma duyusunun yardımıyla da harfleri daha iyi tanıyabilmelerini sağlamak amaçlanmıştır. Eserin kapağı birçok açıdan *Açıl Kapı Açıl* eserinin ön kapağıyla benzerlik göstermektedir. Ön kapakta yayınevine ait bir işaret ya da yazı bulunmamaktadır. Bu yine yayınevini ön kapağı, olabildiğince, görsel olarak öne çıkarma, dilsel göstergeleri en aza indirme anlayışından kaynaklanmıştır.

Kapaktaki görüntüsel göstergeler şöyle betimlenebilir; en üstte bir ağacın dalı ve bu dal üzerinde açmış olan beyaz çiçekler ve olgunlaşmamış meyvelerle birlikte yapraklar vardır. Bu dalın altında iki tane arı, bir tane de sinek uçmaktadır. Yine dalın ve sayfanın en üstünde yarısı görülen, kafası tam olarak görünmeyen bir kuş vardır. Kitabın başlığının sağ üst köşesinde taba rengi bir kelebek uçmaktadır. Alta da çocuğun sol tarafında gri, mavi ve beyaz renklerin karışımıyla resmedilmiş alaca bir kelebek, sağ tarafındaysa kırmızı, siyah ve beyaz renklerden oluşan benekli bir uğur böceği uçmaktadır. Çiçeklerin arasından sol elinin işaret parmağını uğur böceğine doğru uzatan çocuk merakla

böceğe bakmaktadır. Çocuğun hemen elinin üstünde bir sinek uçmaktadır. Ön kapağın en altında ise rengârenk ve çeşitli türlerde çiçekler bulunmaktadır. Burada dikkat çeken bir nokta, çocuğun gözlerinin de kabartılarak çizilmesidir. Böylece kapağa dokunan kişi kitabın kabartılarak yazılmış adı ile birlikte çocuğun gözlerini de algılayabilecektir. Bu nedenle kapak, çocukların hem görme duyusuna hem de dokunma duyusuna yönelerek, onların kitap hakkındaki meraklarını uyandıracak şekilde tasarlanmıştır diyebiliriz.

6.Açıl Bahçe Açıl Eserinin Arka Kapağının Göstergelerarası Çözümlemesi

Dilsel göstergelere bakıldığında, ön kapakta yer alan kitabın adının arka kapakta da, bu kez daha küçük puntuyla, yine kabartmalı bir şekilde ve yay şeklinde yazıldığı görülür. Başlığın hemen altında daha küçük puntolarla yazılmış bir tanıtıcı metin vardır. Metnin altında da biraz daha büyük puntolarla yazılmış yayınevinin internet adresi yazılıdır(www.ucanbalik.com.tr).

Metin kendi içinde incelendiğinde 3 kesite ayrılmaktadır.

1 Kesit:

Öğretmenin verdiği ödev nasıl yapılır? Bilgiye ulaşmak hem kolay, hem zor. Kapılar bu kez bahçeye açılırsa, ne çıkar karşımıza acaba?

2 Kesit:

Yazar, eğlenceli bir öyküyle, eğitimde sanal bilgilerin yeterli olmadığına işaret ederek, yaşayarak öğrenmenin önemine vurgu yapıyor.

3 Kesit:

Ezberci anlayışın çarpıklığını ortaya koyan öykü, Mustafa Delioğlu'nun çizgileriyle hayat bulurken, okurları neşeli bir okumaya davet ediyor.

Hem yazıların boyutundan hem de içeriğinden anlaşılacağı gibi bu metin büyük yaştaki okurlara (ebeveynlere ve eğitimcilere) yönelik olarak yayınevi tarafından hazırlanmıştır. 1. kesitte soru cümleleriyle hedef kitesini etkilemeye çalışan bir tümce yapısı görmekteyiz. 2. ve 3. kesitlerdeyse bu soruların yanıtı verilerek hedef kitle ikna edilmeye çalışılırken, özellikle 2. kesitte eserin dilsel metninin derin yapısına gönderme yapılmaktadır.

Yine dilsel göstergeler dışında çizilen resimler de metnin içindeki 'ilkbahar' temasına gönderme yapmaktadır.

Arka kapak ön kapağın bir devamıdır. Pembe ve beyaz renklerde çiçek açmış ağacın bir kısmının ön kapakta yer alması, beyaz çiçeklerin ve her yaprağı farklı renkte olan büyük çiçeklerin ön kapaktaki gibi yer alması bunun en açık göstergeleridir. Arka kapakta sol üst köşedeki dalın üstünde iki kuş öterken resmedilmiştir. Yine aynı dalın ucundaki açmış beyaz çiçekler bahar ayına gönderme yapmaktadır. Dalın hemen altında taba rengi bir kelebek resmedilmiştir. Uğur böceği ise dalın yakınındadır. Aşağıda, beyaz çiçeklerin üstünden uçan bir kelebek ve o kelebeğin üstünde de uçan bir kuş vardır. Ön kapaktaki gibi arka kapakta da bulunan tüm canlılar devinim halinde resmedilmişlerdir. Kapağın en alt kısmında dikdörtgen şeklindeki denetim pulu yer almaktadır. Denetim pulunun hemen yanında kitabın ISBN numarasını gösteren bir etiket vardır.

7. Açıl Bahçe Açıl Eserinin Yazımsal Metninin Göstergibilimsel Yöntemle Çözümlemesi

İncelenen metin *Açıl Kapı Açıl* eserindeki gibi öncelikle zaman, mekan, kişi ve olay unsurlarını dikkate alınarak 14 kesite ayrılabilir.

1. Kesit

1. Bilgiye ulaşmak kolay!
Bilgisayarda her şey var...
2. Sular seller gibi
Ezberlerim ödevimi
Şaşırtırım öğretmenimi...
3. Bekliyor beni yıldızlı pekiyi!

2. Kesit

4. Off, kardeşim geldi yanıma,
Çekiştiriyor faremi, klavyemi.
Yaramaz, hiç bırakmıyor ki
peşimi...

BENİM... BENİİM.. BENİİM...

3. Kesit

5. Açık penceremin önünde
Mahallenin şımarık kedisi.
Dağıtıyor
bütün
dikkatimi.

VIZZZ

Miyaaav...MAVV.. MİYAV..

İLKBAHAR (bilgisayarda yazılı)

4.Kesit

6.Erik ağacında evleri
Cıvıldıyor kuşlar,neşeli

CİK.. CİK... CİK.. CİK.. CİK.. CİK

7. Görmediler mi pusudaki kediyi?

5.Kesit

8. Aa, uçuç böceği kondu ekrana!
Dilek dilesem,gerçekleşir belki.

UÇ.. UÇ.. BÖCEĞİ

Annen sana terlik pabuç alacak.

9. Dileğim, öğretmenimden pekiyi..

6. Kesit

10. O ne! Çiçek arayan bir arı...
Bahçe mi sandı odamı?
Dolaşıyor her yanı...

BIZZZ...Z...Z...Z...Z...ZZ.....Z...Z.....ZZ...Z...ZZ.....BIZZZ

7.Kesit

11. Burnuma ne kondu böyle?
Tam da gözümün önünde!

Hişt... Hişt...Hişt...

12. Uç kelebek,
rahat bırak beni.

8. Kesit

13. Olamaaz! Şimdi de sinekler!
Kulağımın dibinde iğrenç sesleri...

...Z...VIZZ...

...ZZ...Z...VIZZ

.....Z...VIZZZ..

14. Ayy,

sinir ettiler beni!

9. Kesit

15. Kurbağalar eğlencede,
Umursamıyorlar çevreyi.

VRAAAK... VRAK. VRAAAK.... VRAK..... VRAAAK

16. Başımı şişirdi
gürültüleri!

10. Kesit

17. Ne sallıyorsun kuyruğunu?
Bahçe orada, kendin git.

HAV...HAV. HAV...HEH. HAV...

18. Dersim var, dolaştıramam seni.

İLKBAHAR (bilgisayarda yazılı)

11. Kesit

19. Konumuz ilkbahar,
Ama çok gürültü var.

MİYAV.. BIZZ BIZZZZ.. HAV! HAV. VIZZ...Z.....Z
BIZ.. HAV... BENİM... BENİM. BENİİİİM!

CİK.. VIRAAC...CİK...Vıraak! CAK.. VIRAK!. HAV... HAV..
HIRRRR! Cık.. HİŞT CİK..
VIRAK.. VIRAAAAK!.

İLKBAHAR ÖZELLİKLERİ

12. Kesit

20. Okuduğumu anlamadım.
Dersime çalışmadım.
Belli ki bu gidişle,
Kırık not alacağım.

13. Kesit

21. Haydi gel Lokum,
Nasıl olsa çalışmıyorum.
Seni bahçeye çıkarayım...

14. Kesit

22. Aaaa! İlkbahar!

HAV! HAV! HAV!.. BIZZZ! VIZZZ!
VIZZZ..ZZ... VIZZZZZ!
CİK CİK
BIZZZ MİYAAB! HIRRR. TISS VIRAAC!.. GAK TIK! TIK!
VIRAAC! VIRA..

Betisel Düzey

Açıl Kapı Açıl eserinde olduğu gibi Aytül Akal bu eserinde de *Açıl Bahçe Açıl* başlığıyla *Ali Baba ve Kırk Haramiler* masalındaki anahtar tümce olan “Açıl Kapı Açıl” sözcüsüne anıştırma yaparak çocukların dikkatini çekmek istemiştir. Eserde asıl sözcü öznesi çocuktur. Anlatıda tek temel kişi çocuktur. Sözcelenmiş sözcü öznesi: Anlatıcıdır. Anlatıcı *Açıl Kapı Açıl* eserinde olduğu gibi hem olayların başkahramanı hem de anlatıcısıdır. Dolayısıyla bu eserde de içodaklayım vardır.

Evde tek başına ilkbahar konulu ödevini yapmaya çalışan çocuk, önce küçük kardeşinin yaramazlıklarından dolayı dikkatini dağıtır. Sonra da açık penceresinden içeri giren hayvanların ve böceklerin sesiyle rahatsız olur. Bir ara kendi köpeği de onun ödevini yapmasını engeller. Hiçbir şey yazamadığı için üzülen çocuk köpeğini de alarak bahçeye çıkar ve ödev konusu olan baharın devinimiyle karşılaşp şaşırır.

Bu eserde de *Açıl Kapı Açıl* eserinde olduğu gibi uzam değıştirmek bilginin yolunu açmıştır. Bu açıdan uzam değışimi kahraman için olumlu bir işlev üstlenmiştir.

Zaman bakımından öykülemenin ritmine bakıldığında hemen her kesitte zamanın aynı ritimle işlendiği görülür. Bu durum şimdiki zamanla kurulan tümce yapılarına da bağlanabilir.

Öte yandan yansıma seslerin oldukça sık kullanılması dikkat çekmektedir. Metinde söz konusu olan canlıların yansıma sesleri mutlaka verilmiştir. Bu yansıma sesler hem yinelenerek sessel bir yerdeşlik oluşturmuş hem de anlatıyı çocuk diline yaklaştırmıştır.

Noktalama işaretlerine bakıldığında, ünlem işaretinin yansıma sesler dışında metinde 11 defa kullanıldığı görülür. Özellikle son kesitte yansıma sesleri daha canlı kılmak için hemen hemen her yansıma sesinin sonuna ünlem işareti konulmuştur.

Dil kullanımı açısından metnin yine *Açıl Kapı Açıl* eserindeki gibi şiirsel bir tarzda, yinelenen seslerle, kimi zaman alt alta gelen tümceler arasında uyaklar yapılarak kurulduğu görülür. Örneğin 11. kesitte geçen:

Konumuz ilkbahar,
Ama çok gürültü var.

Sözcü gruplarında 'ilkbahar' sözcüğüyle 'var' sözcüğü arasında 'ar' ların uyak oluşturduğu görülür.

Kullanılan tümce yapılarına bakıldığında da özellikle birinci kesitteki altıncı sayfada uyağın devrik tümce kullanılarak yapıldığı görülür. Devrik tümce yapısı on birinci kesite kadar olan tüm kesitlerde görülür. On birinci kesitten sonra devrik tümce yapısı kullanılmamıştır.

Anlatısal Düzey

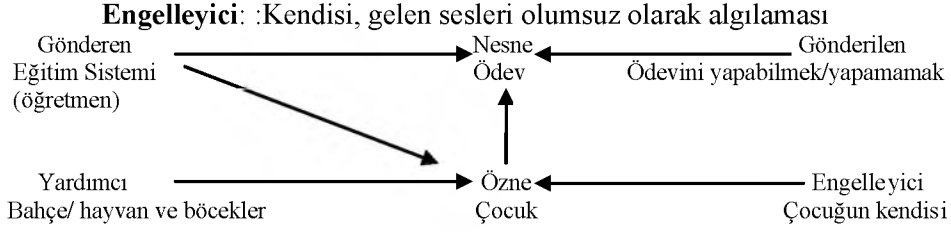
Özne: Çocuk

Nesne: Ödev

Gönderen: Öğretmen/Eğitim Sistemi

Gönderilen: Ödevini yapabilmek/ yapamamak

Yardımcı: Baharın devinimlerini yansıtan bahçe/bahçedeki çeşitli hayvan ve böcekler (sinek,kelebek,kurbağa vb.)

Bu anlatı izlencesinde dikkat çeken, çocuğun hem özne hem de engelleyici olmasıdır. Çocuk, ödevini yapmaya başlasa da çevreye karşı algılarını kapattığı için seslerin yardımcı rolünden ilk başta yararlanamaz.

Anlatı izlencesindeki eksenler şöyledir:

Eğitim Sistemi (öğretmen), Ödev ve Ödevini Yapabilmek/Yapamamak arasındaki ilişki iletişim eksenini oluşturur.

Eğitim Sistemi (öğretmen) ile Çocuk arasında buyrum eksenidir.

Çocuk ile Ödev arasında isteyim eksenidir. Eyleyen çizelgesi içindeki en temel eksenidir. Çocuk ödevini bitirmek için harekete geçer. Dolayısıyla bütün diğer eksenler bu eksene bağlıdır.

Bahçe/Hayvanlar ve böcekler, Çocuk ve Çocuğun kendisi (dışarıdan gelen sesleri olumsuz olarak algılaması) arasında bir sına eksenidir.

Genel eylem açısından anlatı izlencesinin dört aşaması şöyledir:

Eyletim (fr. *manipulation*): Çocuğun ödev yapmaya başlamak için bilgisayarın başına oturmasıyla anlatı izlencesi başlar.

Edinç (fr. *compétence*): Burada özne (çocuk) ile nesne (ödev) arasında bir ayrışıklık vardır ama özne (çocuk) nesnesine ulaşabileceğini düşünmektedir. Özellikle birinci kesitte: “Bekliyor beni yıldızlı pekiyi!” tümcesi öznenin (çocuğun) nesnesine ulaşabilme yeterliliğinin olduğunu vurgulamaktadır.

Edim (fr. *performance*) aşamasında özne (çocuk) harekete geçer, bilgisayarın başına oturur ve dönüşümler başlar, engelleyiciler araya girer.

Yaptırım (fr. *sanction*): Anlatının sonunda özne (çocuk) nesnesine (ödevine) ulaşamamıştır. Artık ödevinin konusu olan ilkbaharı canlı tanıklığıyla algılayabilmiştir ama hala ödevini yapamamıştır.

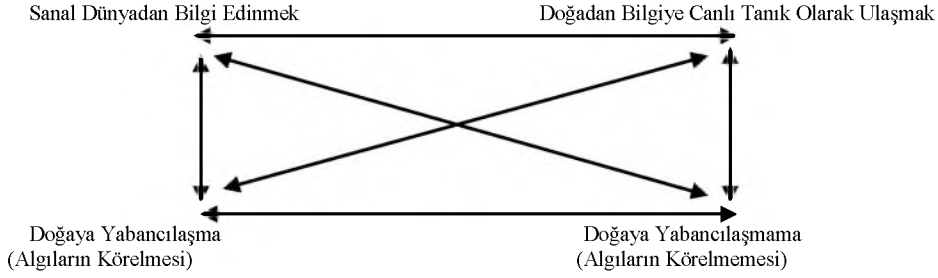
İzleksel Düzey

Betisel düzeyde de söylendiği gibi *Açıl Bahçe Açıl* başlığıyla eser, metinlerarası ilişkilerden yararlanarak *Ali Baba ve Kırk Haramiler* masalındaki “Açıl Susam Açıl” anahtar sözcüsüne anıştırma yapmaktadır. Bu tümceyle masalda hazineye ulaşıldığı gibi *Açıl Bahçe Açıl* eserinde de çocuk bahçeye çıkarak hazineye, yani bilgiye ulaşır.

İncelenen metnin ilk kesitinde, bilgisayarın karşısında oturan çocuk, bilgisayarda her türlü bilginin olduğuna inanmakta ve bu yüzden bilgiye ulaşmanın kolay olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle algılarını çevresinden

soyutlayarak, sadece bilgisayarından yapacağı ilkbahar konulu ödevine odaklanmak ister ama özellikle de son kesitte olduğu gibi bilgiyi bilgisayar başında değil, devinim içinde olan doğanın içinde bulacaktır. Elbette ödev konusunun ilkbahar olmasının, yani doğayla ilgili olmasının büyük payı vardır. Yine de burada, bilgisayar gibi sanal bir dünyadan bilgi edinmekle doğanın içinde olayları canlı yaşarak bilgi edinmek arasında bir karşıtlık kurulmuştur. Sanal dünyada bilgiye ulaşmak kolaydır ama çocuğun tüm algılarını kapayarak, ödev konusu ilkbahar olmasına rağmen, onun ilkbaharı çağrıştıran her sestən rahatsız olması, aslında gerçek doğaya yabancılaşmasının göstergesidir.

Sanal dünyadan bilgi edinmek kt. Devinim içindeki doğadan bilgiye canlı tanık olarak ulaşmak
Doğaya yabancılaşma kt. Doğayla iletişime geçme
Algıların sönümlenmesi kt. Algıların harekete geçmesi

Göstergebilimsel dörtgene göre:

Sanal dünyadan bilgi edinmekle Doğadan bilgiye canlı tanık olarak ulaşmak arasında karşıtlık,

Doğaya yabancılaşma ile Doğaya yabancılaşmama arasında karşıtlık, dolayısıyla algıların körelmesiyle algıların körelmemesi arasında karşıtlık,

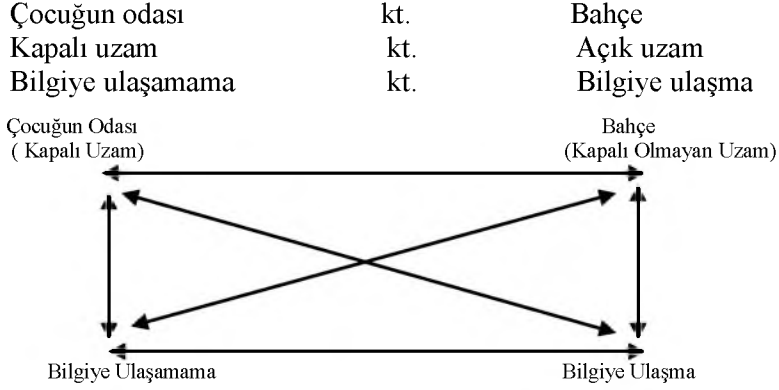
Sanal dünyadan bilgi edinmekle Doğaya yabancılaşmama arasında çelişkinlik, dolayısıyla sanal dünyadan bilgi edinmekle algıların körelmemesi arasında çelişkinlik,

Doğadan bilgiye canlı tanık olarak ulaşmakla Doğaya yabancılaşma arasında çelişkinlik, dolayısıyla doğadan bilgiye canlı tanık olarak ulaşmakla algıların körelmesi arasında çelişkinlik,

Sanal dünyadan bilgi edinmekle Doğaya yabancılaşma arasında içerme, dolayısıyla sanal dünyadan bilgi edinmekle algıların körelmesi arasında içerme, Doğadan bilgiye canlı tanık olarak ulaşmakla Doğaya yabancılaşmama arasında içerme, dolayısıyla doğadan bilgiye canlı tanık olarak ulaşmakla algıların körelmemesi arasında içerme ilişkisi vardır.

Anlatıda önemli bir işlevi olan uzam, çocuğun odasıyla bahçe arasında karşıtlık yaratmaktadır. Üçüncü kesitle birlikte çocuğun algısına yönelik tüm sesler, onuncu kesit dışında, bahçeden gelmektedir. Evin içinde, yani kapalı bir uzamda bulunan çocuk bu seslerin kendisini rahatsız ettiğini düşünür. Yine evin içine giren arının, kelebeğin ve sineğin kendi ödev konusu olan baharı temsil

ettiğini fark etmez. Çünkü onları bu kapalı uzam içinde görmektedir. Ama bahçeye çıktığında, yani uzam değiştirdiğinde, tüm bu canlıları yeşillenen doğayla birlikte algılar ve baharın bu devinimini kendi içinde anlamlandırır.

Göstergebilimsel dörtgene göre:

Çocuğun odasıyla bahçe arasında karşıtlık, dolayısıyla kapalı uzam ile kapalı olmayan uzam arasında karşıtlık,

Bilgiye ulaşamama ile bilgiye ulaşma arasında karşıtlık,

Çocuğun odasıyla bilgiye ulaşma arasında çelişkinlik, dolayısıyla kapalı uzamla bilgiye ulaşma arasında çelişkinlik,

Bahçe ile bilgiye ulaşamama arasında çelişkinlik, dolayısıyla kapalı olmayan uzamla bilgiye ulaşamama arasında çelişkinlik,

Çocuğun odasıyla bilgiye ulaşamama arasında içerme, dolayısıyla kapalı uzamla bilgiye ulaşamama arasında içerme,

Bahçe ile bilgiye ulaşma arasında içerme, dolayısıyla kapalı olmayan uzamla bilgiye ulaşma arasında içerme ilişkisi vardır.

Uzamlar arası bu ilişkide, pencere, iki uzam arasındaki geçişi sağlayarak önemli bir işlev üstlenmektedir. Bahçeyle çocuğun odası arasındaki etkileşime neden olan açık olan penceredir.

8.Açıl Kapı Açıl ve Açıl Bahçe Açıl Eserlerinin Göstergebilimsel Açılardan Karşılaştırılması

Göstergebilimsel yöntemlerle incelenen her iki metin de, gerek metin dışı öğeleriyle gerekse yazınsal metinleriyle birbirlerine gönderme yapmaktadır.

Öncelikle her iki kitabın da boyutları aynıdır. Söz konusu her iki kitabın:

Kapaklarında isimleri kabartmalı bir şekilde, büyük puntolarla, yay biçiminde yazılmıştır ve görsel öğeler dilsel öğelere göre daha fazla yer almaktadır.

İsimleri de “*Ali Baba ve Kırk Haramiler*” masalındaki “Açıl Susam Açıl” anahtar sözcüsüne metinlerarasılığın bir yöntemi olan anıştırma yoluyla gönderme yapmaktadır;

Ön ve arka sayfalarında beyaz sayfalar yer almaktadır;

Arka kapaklarında açıklayıcı tanıtım yazıları vardır;

İç ön kapaklarından önceki sayfasında bir etiket bulunmaktadır.

Bu sıralama uzatılabilir ancak iki eser arasında karşılaştırılacak esas düzey izleksel düzeydir. Bu nedenle metinlerdeki anlamların oluşum sürecini karşılaştırmalı bir şekilde ortaya koymak yerinde olur.

İlk olarak, iki eserin de ön kapaklarının izleksel düzeyde karşılaştırılması şöyledir:

Açıl Kapı Açıl eserinin ön kapağında anlamsal yapı belirgin karşıtlıklarla kurulmuştur. Bu karşıtlıklar şunlardır:

İçeri	kt.	Dışarı
Ön planda açık tonlu renkler	kt.	Arka planda koyu tonlu renkler
Açık uzam	kt.	Kapalı uzam
Canlı	kt.	Cansız
Düzenli fırça darbeleri	kt.	Düzensiz fırça darbeleri

Bu anlam karşıtlıklarıyla ön kapak metnin derin yapısına gönderme yaparak, metin hakkında okuyucuda bir takım yargılar oluşturabilmektedir.

Açıl Bahçe Açıl eserinin kapağında ise belirgin karşıtlıklar yoktur. Burada sadece devinin içindeki doğada mutlu bir kız çocuğu resmedilmiştir. Görsel ve yazınsal metinlerle ön kapaktaki yapı bir ilişki kursa da, bu ilişki *Açıl Kapı Açıl* kitabının kapağındaki kadar okuyucunun zihninde, ilk elde yazınsal metinlerin derin yapısı hakkında bir yargı oluşturmaz.

Yazınsal metindeki yazıların görsel metinle ilişkisine bakılan *Açıl Kapı Açıl* eserinde, koyu tonlu renklerin arka zeminde hakim olduğu sayfalarda yazıların beyaz renkli, arka zeminde hakim olan renkler açık tonlu olduğunda yazıların siyah renkli yazıldığı görülür. Bu ise bir karşıtlık yaratarak her iki metnin (hem görsel hem yazınsal) bütünlüğünü sağlamıştır. Ayrıca 34. ve 35. sayfalardaki yazınsal metindeki yazılar siyah renkte yansıma sesler ise beyaz renkte yazılarak karşıtlık oluşturulmuştur. Bu ise metne devingenlik kazandırmıştır. *Açıl Bahçe Açıl* eserindeyse, eserin genelinde açık tonlu renkler hâkim olduğu için yazınsal metin sadece siyah renkle oluşturulmuştur ama kitabın iç ön kapağında yazar ve ressamın ismi beyaz renkte, kitabın başlığı ise siyah renkte yazılarak karşıtlık oluşturulmuştur.

Yazınsal metnin izleksel düzeyinde ise iki eserde de farklı yapılar ortaya çıkmaktadır ama iki eserde de başarıyı getiren uzam değiştirmedir. *Açıl Kapı Açıl* eserinde çocuk uzam değiştirmesiyle korkularını yenerek özgüven kazanmıştır ve birey olma yolunda önemli bir adım atmıştır. *Açıl Bahçe Açıl* eserindeyse çocuk uzam değiştirerek bilgiye ulaşmanın farklı yollarının olabileceğini öğrenerek özgüven kazanmıştır. Bu nedenle iki eserde de derin yapıda uzam değiştirme önemli bir işleve sahiptir. Her iki eser için de; özgüven ulaşılan hazinedir ve bu hazinenin anahtarını açansa uzam değiştirmedir diyebiliriz.

Sonuç ve Genel Değerlendirmeler

Bu çalışmada, Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı'nın önemli isimlerinden Aytül Akal ve Mustafa Delioğlu'nun birlikte hazırlamış olduğu *Açıl Kapı Açıl* ve *Açıl*

Bahçe Açıl eserlerinin hem üretiliş aşamaları, hem de yazınsal metinleri göstergebilimsel yöntemler kullanılarak yeniden okunmaya ve eserlerin bu aşamaları izleksel düzeyde karşılaştırılmaya çalışıldı.

Her iki eserin de; didaktik ve otoriter olmaması, çocuğu birey yerine koyarak sezdirme yoluyla özgüven kazandırmaya çalışması, eserlerin düzyazı şiir şeklinde oluşturularak, 5–7 yaş arasındaki çocukların anadil gelişimine katkıda bulunması, bilgisayar gibi çocukların güncel dünyasından, çocuk gerçekliğinden yola çıkılarak kurgulanması yazarın başarısını gösterir. Okul, öğretmen, ödev, yeni bir çevre ve mevsimler, hayvanlar (özellikle ilkbahar ve kış) çocukların her zaman ilgisini çeken konulardır ve onların merak duygusunu da devindirir. Bu anlamda incelenen her iki eser de, çocuğun içinde yaşadığı dünyasına doğrudan bir gönderme yaparak, çocuk gerçekliğini işleyerek ve çocuğa eşitlikçi yaklaşarak son derece nitelikli ve özgün birer eser olma özelliği göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Akal, A. ve Delioğlu, M. (2012). *Açıl Bahçe Açıl*. 1. Baskı. İzmir: Uçanbalık.
- Akal, A. ve Delioğlu, M. (2011). *Açıl Kapı Açıl*. 1. Baskı. İzmir: Uçanbalık.
- Aktulum, K. (2011). *Metinlerarasılık //Göstergelerarasılık*. 1. Baskı. Ankara: Kanguru Yayınları.
- Erkman-Akerson, F. (2005). *Göstergebilime Giriş*. 1. Baskı. İstanbul: Multilingual.
- Günay, D. (2007). *Metin Bilgisi*. 3. Baskı. İstanbul: Multilingual.
- Günay, D. ve Uzdu, F. (2008). Kitap İle Kapağı Arasındaki Göstergelerarası Serüven. *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi ART-E*, Sayı: 2.
- Kıran, Z. ve Kıran, A. (2000). *Yazınsal Okuma Süreçleri* 1. Baskı.: Ankara Seçkin Yayınevi.
- Yaçın, M. (2003). *Şiirin Ortak Paydası 1*. 1. Baskı. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Yücel, T. (1982). *Yapısalcılık*. 1. Baskı. İstanbul: Ada Yayınları.

A COMPARATIVE APPROACH TO ACIL KAPI ACIL (OPEN DOOR!) AND ACIL BAHCE ACIL (OPEN GARDEN!) IN TERMS OF SEMIOLOGY

Abstract: It is vital to do research in the field of children's and youth literature in order to improve the field which is new and has made much progress in Turkey in the last decade.

The contemporary author of children's and youth literature Aytül Akal aims to bring the child into a subject rather than an object and handle the child's reality in modern conditions in her poetry and prose.

Semiology, which has emerged as a result of the developments in linguistics at the beginning of the 20th century and which flourished in the 1960's and being used to analyze works in several fields, such as

photography, architecture, theatre, fashion, cinema, has been adopted by many theorists. This method is especially used to analyze written texts. Semiology tries to re-read the creation process of the meaning in texts and exposes all the formation stages including surface structure and deep structure by examining the layers of the meaning of a text.

The aim of this study is to re-read the creation process of the works *Açıl Kapı Açıl (Open Door!)* and *Açıl Bahçe Açıl (Open Garden!)* created for children aged of 5-7 by author Aytül Akal and illustrator Mustafa Delioğlu through a semiological approach and to make a comparison between the two texts in terms of narrativity and discursivity. We also analyze intersign relations of front covers and back covers. This study is based on the semiological model of Algirdas Julien Greimas.

Key Words: Semiology, Aytül Akal, Children's Literature, *Open Door!*, *Open Garden!*